

ข้อวิถยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิธิธรรมของอุปาสกผู้ได้รับเอตทัคคะ

ผู้วิจัย : พระครูสมุห์อินแก้ว สุขวาทโน (ใจโส)

ปริญญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูโกวิทอรธวาที, ดร., พธ.บ, M.A., Ph.D.

: ดร.สาย์นั้ อินนันใจ, กศ.ด., กศ.ม., ศศ.บ.

: ครร.ศรัย เป็กทอง, ปร.ด., วท.ม., วท.บ.

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การศึกษาวិเคราะห์การบรรลุนิยามของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะผู้วิจัยมีจุดประสงค์คือ

๑) เพื่อต้องการศึกษาประวัติของอุบาสกที่ได้รับเอตทัคคะทั้ง ๑๐ ท่าน ๒) เพื่อต้องการศึกษา

หลักธรรมของแต่ละท่านในการดำเนินชีวิต ๓) เพื่อต้องการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการบรรลุนิยาม

ของอุบาสกเหล่านั้นที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย

เกี่ยวกับเอกสาร(DOCUMENTARY RESEARCH) โดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ

ประวัติ และหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของท่านเหล่านั้นตลอดถึงการบรรลุนิยามของอุบาสกที่

ได้รับเอตทัคคะ

จากการศึกษาพบว่าในอดีตชาติของอุบาสกเหล่านั้นได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าปทุมุตระ และได้ตั้งความปรารถนาไว้ ในปัจจุบันชาติท่านเหล่านั้นได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งโดยตรง หรือธรรมจากพระสาวกบางคน อุบาสกบางท่านก็ได้บรรลุธรรมขั้นสูงบางท่านก็ได้บรรลุธรรมขั้นต่ำ บางท่านได้ก็เพียงธรรมจักขุเท่านั้น ซึ่งแต่ละท่านก็ได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ว่าเป็นเอตทัคคะตามความสามารถของแต่ละท่าน โดยนำหลักอุบาสกธรรม ๕ หลักไตรสิกขา และปฏิบัติตนตามหลักทศ ๖ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด และมีการบำเพ็ญ ทาน ศีล ภavana และปกป้องคำขู่พระพุทธศาสนา เอาใจใส่ดูแลพระสงฆ์ตลอดมิได้ขาด

ลักษณะการบรรลุมรรคของอุบาสก ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่ ส่วน
มีเหตุปัจจัยที่ทำให้ท่านเหล่านั้นได้บรรลุมรรคผลเป็นเพราะว่าท่านเหล่านั้นเคยบำเพ็ญบารมีมาก่อน
ตั้งแต่อดีตชาติ และตั้งความปรารถนาทำบุญสำคัญเอาไว้ และชวนช่วยเพื่อบรรลุมรรคผลใน
ปัจจุบันชาติ

Thesis Title : An Analytical Study of the Dhamma Enlightenment by the
Upasakas Receiving the Etadagga

Researcher : Phrakhrusamu Inkeaw Sukhavaddhano (Jaiso)

Degree : Master of Arts (Buddhist studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phrakhru Kovitattawathee, Dr., B.A., M.A., Ph.D.

: Dr. Sayun Innunjai, B.A., M.A., Ph.D.

: Dr. Tri Pektong, B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : February 5, 2013

Abstract

This research has 3 objectives, namely 1) to study the 10 Upasakas' s biographies, 2) to study the Doctrinal principles which each Upasaka practices and 3) analytically study the characteristics of attaining the Dhammas by Upasakas appearing in the Buddhist Scriptures.

This research is a documentary one. The research has collected the data, the biographies and the Doctrinal principles in leading their lives.

From the study of the Three Baskets, the Commentaries, the text books and the related research works, it is found that in those Upasakas' Births, they called could listen to the Dhammas taught by Padumutara Buddha and set up the wishes to be able to listen to Gotama Buddha's Dhammas directly or the Dhamma taught by their disciples (Savakas). Some Ubasakas had attained the high Doctrines, and some the low ones. However, some Upasakas attained only the Dhamma-Cakkhu. Each of them received the admirations from the Buddha as the Etadagga according their ability. They had followed the principles of Upasakas Dhammas, Tisikkha and Dasa-Disas (the Ten Directions) to be applied to their lives strictly. Moreover, they still offered donations, observed the precepts, practiced the meditation, and protested Buddhism by always looking after the monks.

The characteristics of attaining the Dhamma by Upasakas as appeared in the Buddhist scriptures, are mostly of the factors causing them to attain the Path, because they used to develop the Perfections (Parami) from their past births. Moreover, they set up their wishes to attain the Path and Fruith at the present birth.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากท่านเหล่านี้คือ พระปลัดอุดรอุดฺตฺรเมธี ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คร.สาขันห่อ้นนัใจ และ ดร.ตรีย์ เป็กทองกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ทำให้วิทยานิพนธ์ดำเนินไปตามแนวทางที่ถูกต้องจนสำเร็จตลอดจนถึงคณาจารย์และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ทุกรูป/ท่านที่ได้ให้การศึกษาอบรม และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ และเพื่อนพระนิสิตทุกรูปที่อำนวยความสะดวกด้านการค้นข้อมูล

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ อุบาสก หลักธรรมการดำเนินชีวิต ของอุบาสก ที่ได้รับเอตทัคคะ ให้มีประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

พระครูสมุห์อินแก้ว สุขวทุฒโน (ใจโต)

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๒
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ คำจำกัดความในการวิจัย	๓
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๖
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ ประวัติของอุบาสกผู้ที่ได้รับเอตทัคคะ	
๒.๑ อุบาสกที่สำคัญในสมัยพุทธกาล	๗
๒.๒ ตปุสสะและภักติกะ	๗
๒.๓ อนาถปิณฑิกเศรษฐี	๑๐
๒.๔ จิตตะกฤหบดี	๑๖
๒.๕ หัตถกคฤหบดี	๒๓
๒.๖ พระเจ้ามหายานามสากยะ	๒๗
๒.๗ อุกคະกฤหบดี	๓๒
๒.๘ อุกคະกะกฤหบดี	๓๔

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๕ สุรธัมมพัฏฐะอุบาสก	๓๓
๒.๑๐ ชีวกะโกมารภักอุบาสก	๓๕
๒.๑๑ นกุลบิดาคฤหบดีอุบาสก	๔๔
บทที่ ๓ หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของอุบาสก	
๓.๑ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของตปุสสะภัลลิกะ	๔๘
๓.๒ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของอนาถบิณฑิกอุบาสก	๔๕
๓.๓ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของจิตตคฤหบดีอุบาสก	๔๕
๓.๔ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของอุคคคฤหบดีอุบาสก	๕๐
๓.๕ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของหัตถกคฤหบดีอุบาสก	๕๐
๓.๖ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของสุรธัมมพัฏฐอุบาสก	๕๑
๓.๗ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของนกุลบิดาคฤหบดีอุบาสก	๕๑
๓.๘ หลักธรรมในการศึกษาจากประวัติของอุคคคฤหบดีอุบาสก	๕๑
๓.๙ คุณสมบัติของอุบาสก	๕๒
๓.๑๐ ธรรมที่พึงมีพึงปฏิบัติ	๕๕
๓.๑๑ ธรรมที่พึงหลีกเลี่ยง	๖๔
บทที่ ๔ วิเคราะห์ลักษณะการบรรลุธรรมของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะ	
๔.๑ การบรรลุธรรมของอนาถบิณฑิกอุบาสก	๖๕
๔.๒ การบรรลุธรรมของจิตตะคฤหบดีอุบาสก	๗๒
๔.๓ การบรรลุธรรมของหมอชีวกโกมารภัก	๗๔
๔.๔ การบรรลุธรรมของอุคคคฤหบดีอุบาสก	๗๗
๔.๕ การบรรลุธรรมของอุคคะคฤหบดีอุบาสก	๘๐
๔.๖ การบรรลุธรรมของหัตถกคฤหบดีอุบาสก	๘๒
๔.๗ การบรรลุธรรมของนกุลบิดาคฤหบดีอุบาสก	๘๓

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๘ การบรรลุลหกรรมของสุรธัมพัฏฐะอุบาสก	๘๕
๔.๙ การบรรลุลหกรรมของพระเจ้านามอุบาสก	๘๖
๔.๑๐ การบรรลุลหกรรมของตปฺสสะ, กัลลิกะ	๘๗
บทที่ ๕ สรุปลผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปลผลการศึกษา	๙๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	๑๐๐
บรรณานุกรม	๑๐๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๔

สารบัญตาราง

เรื่อง

หน้า

ตารางที่ ๑ แสดงการบรรลุธรรมของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะ ทั้ง ๑๐ ท่าน

๘๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ

อักษรย่อที่ใช้อ้างอิงพระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผู้วิจัยอ้างอิงพระไตรปิฎกเกือบทั้งหมดมีเพียงบางส่วนที่ไม่ได้ยกมาอ้างแต่ได้บอกอักษรคัมภีร์ไว้ทั้งหมดเพื่อเป็นตัวอย่างเรียงลำดับคัมภีร์ทั้งนี้การอ้างอิงใช้ระบบระบุเล่ม / ข้อ / หน้าหลังคำย่อชื่อคัมภีร์ดังตัวอย่างเช่นที่.ม. (ไทย) ๑๐ / ๑๖ / ๑๐ หมายถึง ทัพณิกายมหาวรรคพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๑๖ หน้า ๑๐

ก. คำย่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จู.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก	จูฬกคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.จู.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จูฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทัพณิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทัพณิกายปาฎิกวรรค		(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกายมัชฌิมปิณณาสก		(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อุปริปิณณาสก		(ภาษาไทย)
สั.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพยตนวรรค	(ภาษาไทย)
สั.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

ช.ช. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกายขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
 ช.ธ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกายธรรมบท (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภ. วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)
 อภ. ธา. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ธาตุกถา (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.มหา.อ. (ไทย) = วินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา มหาวิภังค์อรรถกถา (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.อ. (ไทย) = ทีฆนิกาย สุมังคลวลลสินี มหาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
 ม.ม.อ. (ไทย) = มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี มูลปิณณาสก์อรรถกถา (ภาษาไทย)
 ส.นิ. อ. (ไทย) = สังยุตตนิกาย สारัตถปกาสินี นิทานวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
 อง.เอกก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรลปุรนี เอกกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)
 ช.ช.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา ขุททกปฐอรรถกถา (ภาษาไทย)
 ช.ธ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)
 ช.วิ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี วิมานวัตถุอรรถกถา (ภาษาไทย)
 ช.ชา. เอกก.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย เอกกนิบาตชาดกอรรถกถา (ภาษาไทย)